

Αλεξάντρ Σεργκέγεβιτς Πούσκιν: πολυκύμαντος βίος και τραγικό τέλος

[Πολιτισμός](#) / [Ποίηση](#)

[Ιωάννης Ηλιάδης, Διευθυντής Βυζαντινού Μουσείου και Πινακοθήκης Κύπρου](#)

Το 1833 - 34 αρχίζει η τελευταία, εξαιρετικά δύσκολη περίοδος της ζωής του Πούσκιν. Η αίγλη του πρώτου Ρώσου ποιητή διατηρείται, όμως μόνο σαν ανταύγεια της δόξας του ρομαντικού Πούσκιν της δεκαετίας του 1820. Τα επιτεύγματα του ώριμου Πούσκιν θεωρούνται από το κοινό, τους κριτικούς ακόμα και από μερικούς φίλους του σημάδια «παρακμής». Λιγοστά πρόσωπα, όπως ο Ν. Β. Γκόγκολ, καταλαβαίνουν τη σημασία των έργων αυτών. Στο μεταξύ η λογοκρισία των έργων του όλο και κλιμακώνεται.

Οι κοινωνικές υποχρεώσεις του, η συντήρηση μιας μεγαλύτερης τώρα οικογένειας, απαιτούσαν μεγάλα έξοδα. Τα δάνεια από το δημόσιο ταμείο φέρνουν τον Πούσκιν σε ταπεινωτική εξάρτηση από τις αρχές στην παράκληση του να του επιτραπεί να παραιτηθεί από τη δημόσια υπηρεσία και να εγκατασταθεί επί ένα διάστημα «στο χωριό», για να τακτοποιήσει τα περιουσιακά του, ο τσάρος απαντά με την απειλή της δυσμένειας και της απαγόρευσης να μελετά τα ιστορικά αρχεία.

Στα τέλη του 1833 δόθηκε στον Πούσκιν ο βαθμός του Καμεργιούνκερ, μειωτικός για την ηλικία του και την κοινωνική του υπόσταση, που τοποθετεί τον ποιητή στη

θέση του μικροαυλικού. Σύντομα ο Πούσκιν μαθαίνει ότι οι αρχές ανοίγουν και διαβάζουν την αλληλογραφία του. Η ελευθεροφροσύνη του και η περιφρόνηση που δείχνει προς τη «νέα αριστοκρατία» προκαλούν την εχθρότητα της «καλής κοινωνίας» και της γραφειοκρατικής κορυφής, ενώ η ανεξαρτησία των αντιλήψεων του και η άρνηση του να συνεργαστεί σε φτηνές αντιπολιτευτικές ενέργειες προκαλεί τις επιθέσεις των φιλελεύθερων κύκλων. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1830 δέχεται συνεχώς επιθέσεις του αντιδραστικού τύπου οι οποίες κατευθύνονται από τον Φ. Β. Μπουλγκάριν.

Κατά την τραγική αυτή περίοδο ο Πούσκιν δεν έπαψε να έχει στραμμένη την προσοχή του στην Ιστορική τύχη και τα σύγχρονα προβλήματα της χώρας, του λαού και της κοινωνίας, στην ανάπτυξη της εθνικής κουλτούρας, στο φιλοσοφικό νόημα της ζωής και της Ιστορίας. Ετοιμάζει υλικό για την «Ιστορία του Μεγάλου Πέτρου», σχεδιάζει να γράψει την «Ιστορία της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης» και την «Ιστορία της ρωσικής λογοτεχνίας», μελετά το αριστούργημα της αρχαίας ρωσικής λογοτεχνίας «Η ιστορία της Εκστρατείας του Ίγκορ», προσπαθεί να επηρεάσει την κοινωνική συνείδηση, με διάφορες μορφές υπενθυμίζει την κακή τύχη των δεκεμβριστών. Το 1836 ο Πούσκιν άρχισε την έκδοση του περιοδικού «Ο Σύγχρονος» που συνέχιζε σε νέο επίπεδο τις παραδόσεις της προοδευτικής ρωσικής δημοσιογραφίας. Συγκέντρωσε γύρω του τις καλύτερες λογοτεχνικές δυνάμεις, δημοσίευσε πολλά κριτικά και δημοσιολογικά έργα, που πρόβαλαν τον

πρωτοποριακό κοινωνικό και ηθικό ρόλο της λογοτεχνίας και αντιτάσσονταν στις ξεπερασμένες, αντιδραστικές αισθητικές αντιλήψεις.

Η καλλιτεχνική δημιουργία του Πούσκιν τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει κάποια κάμψη, δίνοντας τη θέση της στην κριτική, τη δημοσιογραφία, τη θεωρητική και ιστορική εργασία. Η ποίηση παραμερίζεται από τον πεζό λόγο ο Πούσκιν γράφει τη φιλοσοφική νουβέλα «Αιγυπτιακές νύχτες» (1835), όπου το θέμα της ιστορίας συνδέεται με το ζήτημα της ουσίας της ποιητικής δημιουργίας. Επεξεργάστηκε πεζά έργα, πολλά από τα οποία («Περάσαμε ένα βράδυ στην εξοχή», «Ο Καίσαρ ταξίδευε», κ.ά.) είναι σημαντικά για την εσωτερική τελειότητα, το βάθος, την πυκνότητα και προοιωνίζουν τη μέλλουσα ρωσική πεζογραφία. Τελείωσε την «Κόρη του Λοχαγού» (1836), όπου τα θέματα της ρωσικής λαϊκής ιστορίας και κρατικής ζωής, συνδυάζονται με τη μελέτη του ηθικού προβλήματος της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε περίπλοκες ιστορικές συνθήκες και του φιλοσοφικού προβλήματος της μοίρας. Η σχέση της μοίρας με τη συμπεριφορά στη ζωή είναι το θέμα του φιλοσοφικού γκροτέσκο «Παραμύθι του χρυσού πετειναριού», που είναι το τελευταίο παραμύθι του Πούσκιν και ο μοναδικός ποιητικός καρπός του τρίτου «Φθινόπωρο Στο Μπόλντινο» (1834).

Τα ποιήματα των τελευταίων του χρόνων είναι στοχαστικός λυρισμός νέου είδους: ο τόνος της αφήγησης και οι φιλοσοφικοί στοχασμοί δεν έχουν ποιητικά «στολίδια». τα ποιήματα αυτά εκφράζουν τη βαθιά μελαγχολία της μοναξιάς του ανθρώπου που δεν τον καταλαβαίνουν. («Ήρθε ή ώρα, φίλε μου, ήρθε» 1834, «Ο στρατηλάτης», «Ο στρατοκόπος» 1835, «Από τον Πιντεμόντε, στην εξοχή» 1836). Όμως, ακόμα και σε αυτή την περίοδο δεν επικρατεί η απαισιοδοξία και η εγωιστική κατάθλιψη. Στο ποίημα «Πήγα ξανά» (1835) και «Στο φιλοσοφικό κύκλο ποιημάτων» 1836 (που απηχεί θέματα από τις «Μιμήσεις του Κορανίου» και καταλήγει στο προφητικό ποίημα «Έχτισα το μνημείο μου», που είναι το ποιητικό πιστεύω και η διαθήκη του Πούσκιν), κυριαρχεί η γενναία νηφαλιότητα, η απαιτητικότητα απέναντι στον εαυτό του και ο υψηλός στοχασμός.

Το Νοέμβριο του 1836, ο Πούσκιν και μερικοί οικείοι του πήραν με το ταχυδρομείο ανώνυμο λίβελο, προσβλητικό για την τιμή της συζύγου του και του ίδιου του ποιητή. Αποτέλεσμα προσχεδιασμένης σκευωρίας των κοσμικών κύκλων ήταν να προκληθεί μονομαχία μεταξύ του Πούσκιν και ενός θαυμαστή της συζύγου του, του Γάλλου εμικρέ Ζ. Νταντές. Στις 27 Ιανουαρίου (8 Φεβρουαρίου) 1837 στη μονομαχία που έλαβε χώρα στα περίχωρα της Πετρούπολης, κοντά στον ποταμό Τσερνάγια ο Πούσκιν τραυματίστηκε στην κοιλιά και πέθανε ύστερα από δύο μέρες, αφού υπέφερε με στωικότητα, φοβερούς πόνους. Το σπίτι του, στην προκουαία του ποταμού Μόικα το επισκέφθηκαν πλήθη κόσμου από τα πιο

διαφορετικά στρώματα. Στα ποιητικά σχόλια των Μ. Γ. Λέρμοντοφ, Φ. Ι. Τιούτσεφ, Α. Β. Κολτσόφ κ.ά. περιγράφεται το πένθος του λαού, που θεώρησε το θάνατο του Πούσκιν εθνική τραγωδία. Φοβούμενη το «θόρυβο», η κυβέρνηση επέβαλε αυστηρό έλεγχο στον τύπο. Η κηδεία έγινε σε διαφορετικό τόπο από τον αρχικά καθορισμένο και η σορός μεταφέρθηκε κρυφά τη νύχτα και ενταφιάστηκε εσπευσμένα στο μοναστήρι Σβιατογκόρσκι (σημερινό χωριό Πουσκίνσκιε Γκόρι της περιοχής του Πσκόφ).

Η σημασία του έργου του Πούσκιν και οι διαστάσεις της μεγαλοφυΐας του τον τοποθετούν στη σειρά των εξαιρετικών μορφών του παγκόσμιου πολιτισμού. Στα 25 χρόνια της συγγραφικής του ζωής, ο Πούσκιν αφομοίωσε τα επιτεύγματα του ρώσικου και παγκόσμιου πολιτισμού και τις παραδόσεις των παλαιότερων Ρώσων συγγραφέων και της λαϊκής φιλολογίας. Προχώρησε από τα συμβατικά συστήματα του 18ου αι., στον αναπτυγμένο ρεαλισμό, που αποδίδει τη ζωή στην ανεξάντλητη πολυμορφία της. Η γλώσσα του Πούσκιν, που συνδυάζει λόγιους τύπους με την καθομιλουμένη, παραμένει ως σήμερα η βάση της ρωσικής λογοτεχνικής γλώσσας. Οι νεωτερισμοί του προκάθρισαν την ανάπτυξη όχι μόνο της ρωσικής λογοτεχνίας (έργα των Γκόγκολ, Λέρμοντοφ, Ν. Α. Νεκράσοφ, Μ. Ε. Σαλτικόφ - Σεντρίν, Λ. Ν. Τολστόι, Φ. Μ. Ντοστογιέφσκι κ.α.) αλλά και όλων σχεδόν των εκφράσεων της ρωσικής τέχνης και της πνευματικής ζωής του 19ου - 20ού αιώνα.

Τα έργα του Πούσκιν μεταφράστηκαν σε όλες σχεδόν τις γλώσσες του κόσμου.

<https://bit.ly/3gJCq5S>